

محبت الهی منشأ محبت امام حسین علیه السلام

آیت‌الله هادی عباسی خراسانی *

مقدمه

محبت، اصل و اساس تمامی کارهاست؛ چنانکه امیرالمؤمنین علیه السلام فرموده است: «هَلِ الدِّينُ إِلَّا الْوَحْبُ؛^۱ آیا دین چیزی غیر از محبت است؟». دین، برنامه منظم عملی و علمی برای انسان است که اطاعت، انقیاد، سیر و سلوک را برای او به دنبال می‌آورد. محبت، تبلور حقیقی اطاعت و عبادت و فلسفه آفرینش آدمی است. دین بر اساس محبت، و امام حسین علیه السلام منشأ محبت الهی است. یکی از اوصاف خاص رسول مکرم اسلام صلی الله علیه و آله، حبیب‌الله بودن آن حضرت است. همه انبیای الهی در نبوت و دعوت انسان به خداپرستی شریک هستند، اما هر نبی ویژگی مخصوص به خود را داراست؛ چنانکه در زیارت‌نامه‌ها نیز به آن اشاره شده است. حضرت آدم علیه السلام صفوة الله، حضرت نوح علیه السلام نبی الله، حضرت ابراهیم علیه السلام خلیل الله، حضرت موسی علیه السلام کلیم الله و حضرت عیسی علیه السلام روح الله است.

پیامبر عظیم‌الشان اسلام صلی الله علیه و آله نیز افزون بر ویژگی مشترکی که با دیگر انبیای الهی دارد، به عنوان ویژگی خاص خود، حبیب‌الله است. این محبت در شخصیت کمالیه و در خاتمیت ایشان ظهور پیدا کرده است. در حدیثی مشهور از رسول خدا صلی الله علیه و آله نقل شده است که آن حضرت خطاب به امام حسین علیه السلام فرموده است: «حُسَيْنٌ مِنِّي وَ أَنَا مِنْ حُسَيْنٍ أَحَبَّ اللَّهُ مَنْ أَحَبَّ حُسَيْنًا؛^۲ حسین از من است و من از حسینم. خدا دوست دارد کسی را که حسین را دوست دارد». این سلسله حب، سلسله‌ای همیشگی و دائمی است. جایگاه امام حسین علیه السلام، حبیب‌الله بودن است؛ هم حبیب‌الله و هم حبیب رسول خدا صلی الله علیه و آله است.

* استاد سطوح عالی حوزه علمیه قم و مبلغ نخبه دفتر تبلیغات اسلامی.

۱. احمد بن محمد برقی؛ المحاسن؛ ج ۱، ص ۲۶۳.

۲. جعفر بن محمد ابن قولویه؛ کامل الزیارات؛ ص ۵۳.

رابطه حُسن و محبت

اگر انسان نسبت به خود محبتی نداشته باشد، نمی‌تواند به دیگران نیز محبت داشته باشد. مأنوس بودن با افرادی که بهره‌ای از محبت نبرده‌اند، در نفس آدمی نیز اثرگذار می‌شود تا آنجا که آدمی نیز نمی‌تواند به دیگران محبت کند. رسول خدا صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ درباره محبت به خانواده فرموده است: «أَحْسَنُ النَّاسِ إِيمَانًا أَحْسَنُهُمْ خُلُقًا وَ أَلْطَفُهُمْ بِأَهْلِهِ وَ أَنَا أَلْطَفُكُمْ بِأَهْلِي؛^۱ بهترین مردم از نظر ایمان، خوشخوترین و مهربان‌ترین آن‌ها نسبت به خانواده‌اش است و من، مهربان‌ترین شما به خانواده‌ام هستم». محبت به افراد خانواده، زمینه محبت به دیگران را فراهم می‌کند. به طور کلی محبت بر اساس معرفت و کمال و کمال نیز بر اساس محبت است و این دو دایره مدار یکدیگر هستند. وقتی آدمی برای محبت برنامه‌ریزی کند، به طور طبیعی همه چیز نیز فدایی محبت می‌شود؛ چنانکه امام حسین عَلَيْهِ السَّلَام فدایی محبت شد و این محبت، بر اساس حسن و جمال است. رابطه حُسن و محبت، رابطه‌ای دو سویه است؛ بدین معنی که محبت، زمینه‌ساز حُسن می‌شود و حُسن با خود، محبت را به همراه می‌آورد. نام صحیح امام حسین عَلَيْهِ السَّلَام، حُسَيْنِ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَ السَّلَامُ است. امام صادق عَلَيْهِ السَّلَام در معنای این نام فرموده است: «خداوند دارای اسمای حسنی است. بر اساس آیه شریفه به آدمی دستور داده‌اند که هر گاه می‌خواهد خدا را بخواند و با خدا صحبت کند، او را با اسمای حسنی بخواند تا وجودتان رنگ و بوی الهی بگیرد». «وَلِلَّهِ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ فَادْعُوهُ بِهَا»^۲ اسماء امامان از اسماء الهی اشتقاق یافته است. حسین، اسمی از اسمای الهی و اسم مصغر است؛ بدین معنی که حسین علیه الصلاة والسلام، اسمی است که جمال و کمال و حسن الهی را در خود دارد. احسان الهی وقتی مشخص می‌شود اثر دارد. تصغیر حُسن یعنی تشخص احسان الهی در اسم شریف حسین علیه السلام. تأثر و اندوه قلبی انسان برای امام حسین عَلَيْهِ السَّلَام به سبب ارتباط تکوینی با اسمای الهی است. حسین از حُسن و احسان الهی گرفته شده است. باحسان الله قامت السموات و الارض. اساس آسمان و زمین بر احسان الهی است.

اربعین نماد محبت امام حسین عَلَيْهِ السَّلَام

یکی از جلوه‌های ویژه اجتماع بزرگ اربعین حسینی، حب الحسین است. محبت حسینی است که انسان‌ها را از اقصی نقاط جهان گرد هم جمع می‌کند. ایثار و فداکاری امام حسین عَلَيْهِ السَّلَام برای

۱. محمد بن علی صدوق؛ عیون اخبار الرضا عَلَيْهِ السَّلَام؛ ج ۲، ص ۳۸.

۲. اعراف: ۱۸۰.

پایداری دین بود و اساس دین نیز محبت، معرفت و حُسن است. در حقیقت ایام عزای اباعبدالله علیه السلام، ایام توسل و تمسک به حب و محبت است و هرچه این فضا دل‌بازتر شود، محبت نیز گستردگی بیشتری پیدا می‌کند. اساس و پایه قیام امام حسین علیه السلام، محبت بود؛ از همین روست که با جان و دل انسان‌های آزاده پیوند خورده و ماندگار شده است. انسان‌های آزاده نیز به واسطه پیوند قلبی با امام علیه السلام، باقی می‌مانند و جاودانه می‌شوند؛ چنانکه یاران باوفای آن حضرت، جان‌شان را در طبق اخلاص گذاشتند تا مودت و محبت‌شان را به حضرت ابراز کنند. محبت به سیدالشهدا علیه السلام را می‌توان به هر شیوه ممکن ابراز داشت؛ حتی در این ایام که ویروس کرونا مانع گردهمایی‌های معمول شده است، می‌توان هر خانه را به یک حسینیه تبدیل و با ذکر اباعبدالله الحسین علیه السلام پیوند برقرار کرد.

محبت به دین و اهل بیت علیهم السلام به‌ویژه امام حسین علیه السلام از آن‌رو ارزشمند است که بر اساس محبت به خداوند شکل می‌گیرد؛ چنانکه در برخی روایات محبت و دوست داشتن وطن، از نشانه‌های ایمان شمرده شده است: «حُبُّ الْوَطَنِ مِنَ الْإِيمَانِ»^۱.

رضایت الهی، هدف اصلی قیام امام حسین علیه السلام

یکی از اصول اساسی در محبت‌ورزی، آزار نرساندن و اذیت نکردن دوست است. خداوند، اولین دوست انسان مؤمن است. در مرحله دوم، رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم و اهل بیت علیهم السلام دوستان انسان مؤمن هستند. وظیفه دوستی نیز ایجاب می‌کند با پیروی از دستورات آن‌ها، رضایت‌شان را جلب، و از آزار و اذیت آن‌ها پرهیز کرد.

نقل شده است روزی امام باقر علیه السلام به عیادت جابر بن عبدالله انصاری، صحابی رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم رفت. جابر در بستر بیماری بود. وقتی امام باقر علیه السلام به خانه جابر وارد شد عرض کرد: «رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم به من فرمود عمرت آنقدر طولانی می‌شود که فردی از نوادگانم را درک می‌کنی که نامش، نام من و بقیة الله علیه السلام از وجود اوست. سلام مرا به او برسان». امام باقر علیه السلام احوال جابر را پرسید و جابر در پاسخ گفت: «شرایط بر من بسیار سخت است، آن‌گونه که مرگ را به زندگی، بیماری را به سلامتی و فقر و ناداری را بر ثروتمندی ترجیح می‌دهم». حضرت به او فرمود: «ما این‌گونه سخن نمی‌گوییم. ما می‌پسندیم، آنچه را که خدا می‌پسندد. اگر مرگ را برای ما مقدر کند، راضی هستیم. اگر سلامتی یا بیماری تقدیر کند، راضی هستیم. اگر فقر و ناداری تقدیر

۱. عبدالقادر آل غازی؛ بیان المعانی؛ ج ۲، ص ۴۰۴.

کند، باز هم راضی به رضای او هستیم. ما رضا را می‌پسندیم»^۱.
دوستدار واقعی اباعبدالله الحسین علیه السلام باید هدف امام را هدف زندگی خود قرار دهد. هدف حقیقی امام حسین علیه السلام از قیام علیه ظلم، کسب رضایت خداوند بود؛ نه فقط مبارزه با ظلم و شهادت. خط مشی زندگی آن حضرت به ویژه در قیام کربلا، رضایت الهی است. از همین روست که هنگام خروج از مکه فرمود:

رَضِيَ اللَّهُ رِضَانًا أَهْلَ الْبَيْتِ، نَضِيبٌ عَلَى بَلَائِهِ وَ يُؤَقِّفُنَا أَجْوَرَ الصَّابِرِينَ لَنْ تَشُدَّ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِحْمَةٌ هِيَ مَجْمُوعَةٌ لَهُ فِي حَظِيرَةِ الْقُدْسِ تَقَرُّ بِهِمْ عَيْنُهُ، وَ يُنَجِّزُ لَهُمْ وَعْدَهُ، مَنْ كَانَ بَاذِلًا فِينَا مُهْجَتَهُ، وَ مُوْطِنًا عَلَى لِقَاءِ اللَّهِ نَفْسَهُ، فَلْيَزْحَلْ فَيَأْتِي رَاِحِلٌ مُضْطَحًّا، إِنْ شَاءَ اللَّهُ؛^۲ خشنودی خداوند، خشنودی ما اهل بیت است. در مقابل بلای او صبر می‌کنیم تا اینکه پاداش صابرین را به ما تمام و کمال عطا فرماید. يك تکه گوشت او هم از رسول خدا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جدا نمی‌شود و آن اعضای قطعه قطعه، به زودی در بهشت جمع می‌شوند که چشم پیامبر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بدان روشن می‌شود و به وعده‌ای که خدا داده است، وفا می‌شود. کسی که در راه ما می‌خواهد جانش را ببخشد و خود را آماده دیدار با خدا کند، پس باید با من بیاید؛ زیرا من با خواست خدا فردا صبح روانه خواهم شد.

حضرت افرادی را که می‌خواهند در زمره محبت و رضایت الهی قرار گیرند، به همراهی و همگامی با خود دعوت کرد. جلب رضایت الهی تا آن اندازه برای امام علیه السلام اهمیت دارد که در آخرین لحظات زندگی پربار خویش نیز در گودال قتلگاه فرمود: «إِلَهِي رَضِيَ بِقَضَائِكَ تَسْلِيمًا لِأَفْرِكَ لَا مَعْبُودَ سِوَاكَ يَا غِيَاثَ الْمُسْتَغِيثِينَ»^۳ الهی راضی‌ام به آنچه برای من می‌خواهی و تسلیم امر توأم ای فریادرس دادخواهان، معبودی جز تو نمی‌یابم».

تقوا و جلب رضایت الهی، وظیفه شیعیان

فلسفه قیام امام حسین علیه السلام رضایت حق تعالی است. از این رو شیعه و مرید واقعی امام علیه السلام باید همواره تلاش کند در مسیر اطاعت الهی گام بردارد و کسب رضایت الهی را سرلوحه تمامی برنامه‌های خود قرار دهد.

۱. محمدباقر مجلسی؛ بحار الانوار؛ ج ۳۶، ص ۳۱۳.

۲. حسین بن محمد حلوانی؛ نزهة الناظر و تنبيه الخاطر؛ ص ۸۶.

۳. علی بن موسی ابن طاووس؛ اللهوف علی قتلی الطفوف؛ ص ۱۶۶.

در اولین فراز زیارت اربعین خطاب به امام علیه السلام این گونه سلام داده می شود: «السَّلَامُ عَلَيَّ وَوَلِيِّ اللَّهِ وَحَبِيبِهِ». زیارت با سلام به ولی خدا آغاز می شود؛ زیرا انسان را به خدا نزدیک می کند. ولی به معنای کسی است که مقرب الی الله است. انجام هر کاری به نیت نزدیکی به خدا با گناه سازگاری ندارد. فردی که هر کاری را به نیت قربت و نزدیکی به خدا انجام می دهد، باید از گناه دور شود. کسی که امام حسین علیه السلام را دوست دارد و با عنوان ولی الله به او سلام می دهد، باید از گناه دوری کند و اگر مرتکب گناهی شد، به سرعت استغفار کند. ولی الله بودن امام علیه السلام بدین معناست که حضرت حتی گناهکاران را نیز به حضرت حق نزدیک می کند؛ چنانکه فردی به محضر امام حسین علیه السلام آمد و به حضرت عرض کرد: «می خواهم گناه نکنم، اما نمی توانم. مرا موعظه ای کن که از گناه دوری کنم». امام علیه السلام به او فرمود:

أَفْعَلُ خَمْسَةَ أَشْيَاءَ وَ أَذْنِبُ مَا شِئْتُ فَأَوَّلُ ذَلِكَ لَا تَأْكُلُ رِزْقَ اللَّهِ وَ أَذْنِبُ مَا شِئْتُ وَ الثَّانِي أَخْرِجْ مِنْ وَلايَةِ اللَّهِ وَ أَذْنِبُ مَا شِئْتُ وَ الثَّالِثُ اطْلُبْ مَوْضِعًا لَا يَرَاكَ اللَّهُ وَ أَذْنِبُ مَا شِئْتُ وَ الرَّابِعُ إِذَا جَاءَ مَلِكُ الْمَوْتِ لِيَقْبِضَ رُوحَكَ فَادْفَعْهُ عَنْ نَفْسِكَ وَ أَذْنِبُ مَا شِئْتُ وَ الْخَامِسُ إِذَا أَدْخَلَكَ مَالِكٌ فِي النَّارِ فَلَا تَدْخُلْ فِي النَّارِ وَ أَذْنِبُ مَا شِئْتُ؛^۱ پنج کار را بکن و آن گاه هر چه خواستی، گناه کن - وگرنه دست از گناه بکش - اول روزی خدا را نخور و هر چه خواستی، گناه کن. دوم از ولایت خدا خارج شو و هر چه خواستی، گناه کن. سوم جایی پیدا کن که خدا تو را نبیند و هر چه خواستی، گناه کن. چهارم آن گاه که ملک الموت برای قبض روح تو می آید، اگر توانایی دفع او را داری و می توانی از دست وی نجات پیدا کنی؛ هر چه می خواهی گناه کن. پنجم وقتی مأمور جهنم خواست تو را وارد جهنم کند، اگر می توانی داخل نشو و هر چه می خواهی، گناه کن.

این سخن گهربار امام علیه السلام، دستورالعمل جامعی برای سیر وسلوک است. وجود امام علیه السلام جامع محبت، معرفت و رضایت الهی است و تمام لحظات زندگی آن حضرت، ترسیم سیر وسلوک حقیقی و رسیدن به مقام قرب الهی است. اربعین تنها خاص امام حسین علیه السلام و تداوم کربلاست. قیام کربلا، استمرار غدیر و استمرار بعثت تامه اولیا و رسولان الهی بود و اربعین، معبر عشاقی است که قرب و رضایت الهی را می جویند. زیارت نامه اربعین، مشحون از امام شناسی و در نقطه مقابل دشمن شناسی است. در این زیارت نامه که دارای سلام های هفتگانه به امام علیه السلام است، امام علیه السلام با عنوان قتیل العبرات یاد می شود. عبرات می تواند دو معنی داشته باشد، در یک معنی،

۱. محمد بن محمد شعیری؛ جامع الاخبار؛ ص ۱۳۱.

عبرت باشد؛ یعنی عبرة للعالمین است. در معنای دیگر به معنی اشک باشد؛ اشکی که اساس آن محبت است. اشکی که در دل شب برای خدا باشد و نیز اشکی که برای اباعبدالله علیه السلام ریخته می‌شود، بهترین عاملی است که می‌تواند آدمی را به خدا متصل کند. وصیت‌نامه‌های شهدا به عنوان یاران اباعبدالله علیه السلام در عصر کنونی، می‌تواند نقطه اتصال و پیوند خوبی برای ارتباط با خدا باشد. از همین روست که مقام معظم رهبری رحمته الله همواره تأکید می‌کنند که وصیت‌نامه‌های شهدا را بخوانیم. هر فردی که اهل دل باشد، از فرصت اربعین و زیارت مخصوص به آن استفاده می‌کند تا بتواند بین خود و خدا، پلی ایجاد کند.

فهرست منابع

۱. ابن طاووس، علی بن موسی؛ اللهوف علی قتلی الطفوف؛ ترجمه احمد فهری زنجانی؛ تهران: جهان، [بی‌تا].
۲. ابن قولویه، جعفر بن محمد؛ کامل الزیارات؛ تصحیح عبدالحسین امینی؛ چاپ اول، نجف: دار المرتضویه، ۱۳۶۵ ش.
۳. آل‌غازی، عبدالقادر؛ بیان المعانی؛ چاپ اول، دمشق: مطبعة الترقی، ۱۳۸۲ ق.
۴. امینی، عبدالحسین؛ الغدیر فی الکتاب و السنة و الادب؛ قم: مرکز الغدیر للدراسات الاسلامیه، ۱۴۱۶ق/۱۹۹۵م.
۵. برقی، احمد بن محمد؛ المحاسن؛ تصحیح جلال الدین محدث؛ چاپ دوم، قم: دار الکتب الاسلامیه، ۱۳۷۱ ق.
۶. حلوانی، حسین بن محمد؛ نزهة الناظر و تنبیه الخاطر؛ چاپ اول، قم: مدرسه الامام المهدي علیه السلام، ۱۴۰۸ ق.
۷. شعیری، محمد بن محمد؛ جامع الاخبار؛ چاپ اول، نجف: مطبعة حیدریه، [بی‌تا].
۸. صدوق، محمد بن علی؛ عیون اخبار الرضا علیه السلام؛ تصحیح مهدی لاجوردی؛ چاپ اول، تهران: نشر جهان، ۱۳۷۸ ق.
۹. مجلسی، محمدباقر؛ بحار الانوار؛ تصحیح جمعی از محققان، چاپ دوم، بیروت: دار احیاء التراث العربی، ۱۴۰۳ ق.